

FELSEFE NEDİR? - Jostein Gaarder

İnsanların türlü türlü hobileri vardır. Bazıları eski para veya pul biriktirir, kimisi el sanatlarıyla ilgilenir, kimisi de bir spor dalıyla uğraşır.

Çoğu insan da okumaktan hoşlanır. Ancak okuduğumuz şeyler farklı farklıdır. Kimisi yalnızca gazete ve çizgi roman okur, kimisi roman okumayı sever, bazısı da astronomi, hayvanlar veya teknik buluşlar gibi konularda yazılmış kitapları okumaktan hoşlanır.

Atlarla veya değerli taşlarla ilgilenen biri, başkalarının da bunlarla ilgilenmesini bekleyemez.

Televizyonda hiçbir spor karşılaşmasını kaçırmayan biri, bazı insanların spordan sıkıldıklarını kabul etmek zorundadır.

Acaba tüm insanları ilgilendirmesi gereken şeyler var mıdır? Kim olurlarsa ve nerede yaşıyor olurlarsa olsunlar, tüm insanları ilgilendiren bir şey var mıdır?

Hayatta en önemli şey nedir? Açlığın sınırında bir insana bunu sorarsak, yiyecek der. Soğuktan donmak üzere olan birine sorarsak, sıcaklık der. Kendini yalnız hisseden birine sorarsak, başka insanlarla beraber olmak, diye cevap verir. Ancak bu tür ihtiyaçlar karşılandığında tüm insanların hala ihtiyaç duyduğu başka şeyler var mıdır?

Filozoflara göre, evet, vardır. Filozoflar, insanların yalnızca yemek yiyerek yaşayamayacağını söylerler.

Elbette tüm insanlar yemek yemek zorundadır. Herkesin sevgi ve ilgiye de ihtiyacı vardır. Ama bunların ötesinde, insanların gereksindiği bir başka şey vardır. İnsanlar, kim olduklarını ve neden yaşadıklarını bilmek isterler.

Neden yaşadığımız konuyla ilgilenmek, pul toplamak kadar "rastlantısal" bir ilgi değildir. Bu gibi sorularla ilgilenen kişiler, insanların dünya var olduğundan beri tartıştıkları bir şeyle ilgilenmektedirler.

Evrenin, dünyanın ve yaşamın nasıl ortaya çıktığı, geçen yıl olimpiyatlarda en çok altın madalyayı kimin aldığından daha büyük ve önemli sorulardır.

Felsefeyle tanışmanın yolu bazı felsefi sorular sormaktan geçer:

Dünya nasıl yaratıldı? Olan bitenin ardında bir güç bir anlam var mı? Ölümden sonra hayat var mı?

Niye böyle sorular sormalıyız aslında? Hepsinden önemlisi: nasıl yaşamalıyız?

Aslında sorabileceğimiz çok da fazla felsefi soru yok. Bu sorulardan en önemlilerini sorduk bile. Ancak tarih, sorduğumuz her soruya pek çok değişik cevap verildiğini gösteriyor.

Yani felsefi soru sormak, bu soruları cevaplamaktan daha kolay.

Günümüzde de herkes bu bildik sorulara kendi cevaplarını bulmak zorunda. Tanrı'nın var olup olmadığını, ya da ölümden sonra hayat olup olmadığını bir ansiklopediye bakıp

öğrenemeyiz. Ansiklopedi bize nasıl yaşamamız gerektiğini de anlatmaz. Öte yandan bu güne dek yaşamış başkalarının neler düşündüğünü bilmek, kendi dünya görüşümüzü oluşturmamıza yardım edebilir.

Filozofların gerçeği bulma çabalarını bir dedektif romanına benzetebiliriz. Kimine göre katil Andersen, kimine göre Nilsen ya da Jepsen'dir. Gerçek bir polisiye öyküde bir gün gelir polis meseleyi çözüverir veya hiçbir zaman çözemez. Ancak ne olursa olsun meselenin bir çözümü vardır.

Bir soruyu cevaplamak güç de olsa, sorunun tek ama bir tek cevabı olduğu düşünülebilir. Ölümden sonra bir tür var oluş ya vardır ya da yoktur.

Eskiden sorulan soruların bir kısmını bugün bilim yanıtlamıştır. Bir zamanlar Ay'ın arka yüzünün nasıl olduğu müthiş bir sırdı insanlar için. Bu gibi konular tartışmaya bile gelmez şeylerdi, herkes hayal gücüne göre dilediği cevabı verebilirdi. Oysa bugün biz Ay'ın arka yüzünün nasıl olduğunu tam tamına biliyoruz. Artık Ay'da bir adamın yaşadığına veya Ay'ın aslında peynirden oluştuğuna inanamayız.

Bundan iki bin yıl önce yaşamış Yunanlı bir filozofa göre, felsefe insanların hayretinden doğmuştur.

Ona göre, insanlar kendi var oluşlarına şaşarlar; felsefi soruların çoğu da böylelikle kendiliğinden ortaya çıkar. Bir sihirbazlık seyrederek gibidir insanlar: sihirbazın numarasını nasıl yaptığını anlayamayız.

Sihirbazın bir çift beyaz ipek mendili nasıl tavşana dönüştürdüğünü bilmek isteriz.

Birçok insan için dünya, sihirbazın beş dakika önce bomboş olan bir silindir şapkadan tavşan çıkarması kadar akıl almaz bir şeydir.

Tavşan meselesinde sihirbazın bizi kandırdığını biliriz. Merak ettiğimiz şey bunu nasıl becerdiğiidir.

Dünya'dan söz ederken ise durum biraz farklıdır. Dünya'nın hokus pokus bir şey olmadığını biliriz, çünkü biz de Dünya'da yaşamakta olup onun bir parçasıyızdır. Aslında sihirbazın silindir şapkasından çıkarılan bizizdir. Tavşanla aramızdaki tek fark, tavşanın bir sihirbazlık oyununa dahil olduğunun farkında olmayışdır. Biz ise gizemli bir şeylerin bir parçası olduğumuza inanır, şeylerin arasındaki ilişkiyi bulmaya çalışırız.

Tavşanı tüm evrenle karşılaştırmak daha yerinden olur belki. Burada yaşayan bizler, tavşanın tüylerinin dibinde yaşayan minicik böcekler gibiyiz.

Filozoflar ise tavşanın ince tüyelerine tırmanarak tepeye çıkıp koca sihirbazın gözlerinin ta içine bakmaya çalışırlar.

Sofie'nin Dünyası, Jostein GAARDER (Çev.S.Yücesoy),

Pan Yay. İstanbul, 2005 (s.:20-23)